

Yrittäjyyskasvatus

Tiimioppimisympäristö

Tiimivalmennus

Versosto

Vuosi yrittäjänä

Yrittävä kulttuuri

Yrittäjyyspedagogiikka

Yrittäjyys

Kokeilukulttuuri

Yritä, onnistu, osaa!

Rohkeat kokeilut

Tiimioppiminen

Yrittäjyysopinnot

Tiimiopettajuus

Innoviikko

Kesäyrittäjä

Innovaatio

Nuoret tekevät tulevaisuuden

Yrittäjyyden polku

Kesäyrittäjyys

Let's Innovate

Innoweek

Innostusta, kannustusta, rohkeutta

Opettajuuden muutos

Vuosikello

NY-ohjelma

Osuuskuntayrittäjyys

Let's Do Business

Oppimissopimus

**NÄKÖKULMIA YRITTÄJYYSKASVATUKSEN EDISTYMISEEN
– YRITTÄJYYSKASVATUKSEN STRATEGIAN
TOIMINNALLISTAMINEN POHJOIS-POHJANMAALLA
1.5.2018 - 30.4.2021**

Centria. Raportteja ja selvityksiä 2342-933X, Nro 48

Toimittaneet Kaija Arhio & Leena Eskola (toim.)

**NÄKÖKULMIA YRITTÄJYYSKASVATUKSEN EDISTYMISEEN
– YRITTÄJYYSKASVATUKSEN STRATEGIAN
TOIMINNALLISTAMINEN POHJOIS-POHJANMAALLA
1.5.2018 - 30.4.2021**

JULKAISIJA:

Centria-ammattikorkeakoulu
Talonpojankatu 2, 67100 Kokkola

JAKELU:

Centria kirjasto- ja tietopalvelu
kirjasto.kokkola@centria.fi, p. 040 808 5102

Taitto: Centria-ammattikorkeakoulun markkinointi- ja viestintäpalvelut
Kannen kuva: Centria-ammattikorkeakoulun markkinointi- ja viestintäpalvelut

Centria. Raportteja ja selvityksiä 2342-933X, Nro 48
ISBN 978-952-7173-57-2
ISSN 2342-933X

SISÄLLYS

ALKUSANAT

Kaija Arhio & Leena Eskola..... 5

1. JOHDANTO

Kaija Arhio & Leena Eskola..... 7

2. OPETTAJUUDEN MUUTOKSESTA KAIKKI ALKAA

Ulla Mäntykangas, Jouni Kaksonen & Tomi Huhtamäki 9

3. YRITTÄJYYDEN POLKU NÄKYVÄKSI

Marja-Liisa Kaakko, Ulla Parviainen, Anu Rautio & Niina Sarja 14

4. KOKEMUSTA JA TIENESTIÄ – KESÄYRITTÄJYYS YRITTÄJYYSKASVATUKSEN STRATEGIAN TOIMENPITEENÄ

Jouni Hintikka, Anu Rautio & Niina Sarja 19

5. KÄYTÄNNÖSSÄ KOKEILTUA

Jouni Hintikka, Tomi Huhtamäki, Marja-Liisa Kaakko, Anu Rautio, Juha-Matti Turpeinen, & Merja Vanha-aho 22

6. TOTYK-HANKE: PÄÄTELMIÄ JA OPITTUA

Kaija Arhio & Leena Eskola..... 29

KIRJOITTAJAT 31

ALKUSANAT

Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen, tuttavallisemmin ToTYk-hanke (2018-2021), jatkoi Pohjois-Pohjanmaan maakunnallisen yrittäjyyskasvatuksen strategian toimenpiteitä kaikilla kouluasteilla. ToTYk-hanketta edeltäneessä PoPYk-hankkeessa (Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen Pohjois-Pohjanmaalla) laadittiin osallistavalla prosessilla koko maakuntaa koskeva yhteinen Yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma 2016-2020 (www.minunpolkuni.fi). ToTYk:n tavoitteena oli toteuttaa maakunnallisen yrittäjyyskasvatuksen strategiaa ja toimintaohjelmaa ja siten varmistaa tavoitteellisempi ja täsmällisempi strategian jalkauttaminen koulutusorganisaatioissa.

Yhteinen hanke oli selkeä jatkumo edellisessä hankkeessa alkaneelle yhteistoiminnalle. Hanke suunniteltiin yhteistyössä kaikkien osatoteuttajien kesken. Pohjois-Pohjanmaan laajassa mutta harvaan asutussa maakunnassa yhteistyön ja verkostojen merkitys korostuu myös yrittäjyyskasvatuksessa. Kolmevuotisen hankkeen osallistajat edustavat opetussektoria perusopetuksesta korkeakoulutukseen. Mukana olivat Kuusamon kaupunki, ammatillisen koulutuksen järjestäjät Brahe, JEDU ja OSAO, Centria-ammattikorkeakoulu ja Oulun ammattikorkeakoulu sekä Oulun yliopisto. Oulun yliopistossa hanketta toteuttivat Kerttu Saalasti Instituutti ja kasvatustieteiden tiedekunta. Hankkeessa työskenteli kolmen vuoden aikana yhteensä 21 eri henkilöä, yhteenlaskettu työpanos 123 henkilötyökuukautta.

KUVA 1. ToTYk:n hanketoimijat työpajassa Kuusamossa kesäkuussa 2019 (kuva: Anttoni Porri).

Hankkeen päätavoitteeksi määriteltiin Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategian sisältöjen vieni käytäntöön. Ydintavoite tiivistettynä: Tavoitteellisempaa ja täsmällisempää strategian jalkauttamista, rohkeita kokeiluja. Tavoitteellinen jalkauttaminen ja rohkeat kokeilut pitivät sisällään monipuolisen kattauksen käytännön toimia liittyen niin opettajien valmentau-

tumiseen yrittäjyyskasvattajiksi, yritys yhteistyön kehittämiseen kuin nuorten kesäyrittäjyyteen. Hankkeessa on toteutettu myös uusia opetuskokeiluja ja inspiroivia tapahtumia. Yrittäjyyden polkua on suunniteltu ja otettu käyttöön kullekin kouluasteelle sopivalla tavalla.

Hankkeen kohderyhmänä olivat Pohjois-Pohjanmaan koulutusorganisaatiot ja niiden opettajat TKI-henkilöstö ja opiskelijat sekä yrittäjyyskasvatuksen tukitoimijat. Kohderyhmän ytimeinä luonnollisesti olivat osatoteuttajaorganisaatioiden henkilöt, mutta vaikutus on kohdentunut koko maakunnan alueelle. Hanke tavoitteli muutosta koulutusorganisaatioissa. Muutos ei synny yhtäkkisesti, juurtuakseen uusi toimintatapa ja -kulttuuri vaatii aikaa ja koko työyhteisön mukanaoloa.

Erilaisia käytännön toimenpiteitä hankkeen aikana toteutettiin laajasti opettajille suunnatuista tiimiopettajuuden koulutusiltapäivistä erilaisiin verkkotapahtumiin ja yrittäjyyden polun suunnitteluun. Käsillä olevaan julkaisuun on koottu muutamia hankkeessa tehtyjen toimien kuvauksia ja niiden analysointia. Näin haluamme jakaa syntynyttä ymmärrystä ja hyviä käytänteitä inspiroimaan tulevaisuuden tekijöitä koulutusorganisaatioissa yrittäjyyskasvatuksen edistämistoimissaan.

Kiitämme hankkeen osatoteuttajia tämän raportin sisällön tuottamisesta ja upeasta yhteistyöstä hankkeen aikana. Kiitämme myös yhteistyökumppaneita erinomaisesti toteutuneesta yhteistyöstä sekä kaikkia hankkeen aktiviteetteihin osallistuneita. Kiitos kuuluu myös Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskukselle saamastamme ESR-rahoituksesta ja Kerttu Saalasti Säätiölle hankkeen osarahoituksesta, niitä ilman hanke ei olisi ollut mahdollista toteuttaa. Usean toimijan yhteisellä hankkeella saadaan paljon aikaan. Yhdessä olemme enemmän!

Ylivieskassa kesäkuussa 2021

Kaija Arhio, Centria-ammattikorkeakoulu, ToTYK-hankkeen projektipäällikkö

Leena Eskola, Oulun yliopisto, Kerttu Saalasti Instituutti, PoPYK-hankkeen projektipäällikkö

1. JOHDANTO

Kaija Arhio & Leena Eskola

Suomi tarvitsee uusia yrittäjiä ja olemassa olevien yritysten jatkajia. Yrittäjyyteen ja yritteliäisyyteen kasvattaminen ovat keskeisesti esillä koulutuspoliittisissa keskusteluissa.

Opetussuunnitelmauudistusten myötä yrittäjyyskasvatusta on pyritty integroimaan opetussuunnitelmiin eri koulutusasteilla. Useilla alueilla on tehty omia yrittäjyyskasvatuksen strategioita, näin myös Pohjois-Pohjanmaalla. Strategian tavoitteiden konkretisoituminen osaksi opetussuunnitelmatyötä vaatii toimenpiteitä, jotta yrittäjyyskasvatusta on osa arjen koulutyötä jokaisessa koulutusorganisaatiossa.

Suomen opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi koulutuksen yrittäjyyslinjaukset keväällä 2017. Näissä linjauksissa yrittäjyyden edistämiseen on kiinnitetty huomiota sekä strategisella että operatiivisella tasolla (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017). Yrittäjyyslinjausten mukaisesti yritys- ja työelämäyhteistyö on tärkeä osa yrittäjyyskasvatusta. Koulutuksen työelämäyhteyksiä tulee vahvistaa kaikilla kouluasteilla. Myös ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto on kiinnittänyt huomioita yrittäjyyden edistämiseen laatimissaan yrittäjyys suosituksissa (Arene, 2015).

Yrittäjyys nousee yhdeksi keskeisistä näkökulmista oppilaitosten toiminnassa ja uusien oppimisympäristöjen rakentamisessa. Opettajilla on keskeinen rooli yrittäjyyden edistämässä, yritys yhteistyössä ja yrittäjyyden oppimisympäristön rakentamisessa (Peltonen, 2014; Hytti & O’Gorman, 2004). Yrittäjyyskasvatusta muuttaa opettajan roolia perinteisestä opettajasta valmentajaksi, haasteena tulee olemaan uudenlainen yhdessä tekeminen.

Pohjois-Pohjanmaa on yrittäjyysmaakunta, jossa panostetaan nuoriin (Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2040). Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman toimenpiteissä on määritelty mm. yrittäjyyskasvatuksen yhtenäistäminen ja yrittäjyysosaamisen kehittäminen sekä koulutuksen ja työelämän välisen vuorovaikutuksen lisääminen (Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2014: 28-30). Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu yrittäjyyskasvatusta toteutettavan laajan maakunnan alueella hyvin vaihtelevasti eri kouluasteilla (Eskola ym. 2014). Tähän haasteeseen laadittiin vuosien 2015-2018 aikana yhteinen yrittäjyyskasvatuksen strategia. Strategiatyön mahdollisti ESR-rahoitteinen Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen Pohjois-Pohjanmaalla (PoPYk) -hanke, joka kokosi koulutusorganisaatiot laajasti yrittäjyyskasvatuksen teeman ympärille. Hankkeessa laadittiin osallistavalla prosessilla koko maakuntaa koskeva yhteinen Nuoret tekevät tulevaisuuden – Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma 2016 -2020.

Strategian valmisteluun osallistui koulutustoimijoiden lisäksi yrityksiä, järjestöjä ja muita yrittäjyyskasvatuksen toimijoita. Strategiassa esitetään yrittäjyyskasvatuksen ehjä polku, jossa opintojen jälkeen yrittäjyys nähdään realistisena vaihtoehtona työllistymiselle. Strategiaan on asetettu kolme strategista tavoitetta, joita ovat: 1) Oppijan yrittäjyys- ja työelämätaitojen kehittäminen, 2) Oppimisympäristöjen ja menetelmien kehittäminen ja 3) Yrittävän kulttuurin rakentaminen. Strategian tavoitteita ja sisältöä vietiin hankkeen aikana oppilaitosten opetussuunnitelmiin ja käytännön työhön. Tässä strategian tavoitteiden toiminnallistamisen prosessissa on edelleen paljon tehtävää.

Tämän työn jatkamiseksi laadittiin koulutusorganisaatioiden yhteistyönä Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen -hankkeen suunnitelma ja hankehakemus. Pohjois-Poh-

janmaan ELY-keskus myönsi hankkeelle ESR-rahoitusta vuosille 2018 - 2020 ja myöhemmin jatkoaikaa vuoden 2021 huhtikuun loppuun saakka. Hankkeen päätoteuttajana toimi Centria-ammattikorkeakoulu (Centria). Osatoteuttajina hankeyhteistyössä olivat: Koulutuskeskus Brahe, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä (JEDU), Kuusamon kaupunki, Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK), Oulun seudun koulutuskuntayhtymä (OSEKK/OSAO) ja Oulun yliopisto.

LÄHTEET

Arene. 2015. Arenen yrittäjyysuositukset. 12.3.2015. Saatavana: <http://www.arena.fi/sites/default/files/PDF/2015/Arenen%20YS%2012032015.pdf>

Eskola, L., Niinikoski, E-R., Keränen, H.& Muhos, M. (2014). Yrittäjyyskasvatus Pohjois-Pohjanmaalla. Nykytila 2013. Tuotantotaloudentyöpapereita1/2014. Oulun yliopisto. Saatavana: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526204444.pdf>

Hytti, U. & O’Gorman, C. 2004. What is enterprise education? An analysis of the objectives and methods of enterprise education programmes in four European countries”, Education + Training, Vol. 46 No.1, 11 – 23.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2017). Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen. <http://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yrittajyyslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf/dd81b6e7-888e-45e4-8c08-40d0d5a5277e>

Peltonen, K. 2014. Opettajien yrittäjyyskasvatusvalmiuksien kehittyminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Aalto University publication series. Doctoral Dissertations 175/2014. Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Johtamisen laitos.

Pohjois-Pohjanmaan liitto. 2014. POHJOIS-POHJANMAA Nuorten maakunta. Maakuntasuunnitelma 2040. Maakuntaohjelma 2014–2017. Saatavilla: http://www.pohjois-pohjanmaa.fi/aluesuunnittelu/maakuntaohjelma_ja_-suunnitelma/maakuntasuunnitelma_2040

2. OPETTAJUUDEN MUUTOKSESTA KAIKKI ALKAA

Ulla Mäntykangas, Jouni Kaksonen & Tomi Huhtamäki

Työelämän toimintatapojen ja työtehtävissä vaadittavan osaamisen muutokset haastavat yhä nopeammassa tahdissa kehittämään toisen asteen ammatillista koulutusta. Jatkuvan haun, henkilökohtaistamisen, yksilöllisten opintopolkujen sekä opiskelijoiden kasvavan ohjauksen ja tuen tarpeen myötä perinteiset opettajuuden toimintatavat eivät enää toimi. Opettajan työssä tarvitaan yhä enemmän ohjaavaa ja valmentavaa otetta. Muuttuva opettajuus vaatii muutosta myös oppilaitoskulttuurissa ja toiminnan johtamisessa. Tämä artikkeli tarkastelee havaintoja muuttuvasta opettajuudesta ja oppilaitoskulttuurista sekä erityisesti tiimipedagogiikan edellytyksiä ja tiimitoiminnan kehittämisestä saatuja kokemuksia ToTYK-hankkeen aikana toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa ja ammattikorkeakoulussa.

Opettajan muuttuvat tehtävät vaativat uusia toimintatapoja

Ammatillinen koulutus vastaa yhteiskunnallisiin muutoksiin ja muuttuviin työelämän tarpeisiin ennen kaikkea kohottamalla ja ylläpitämällä väestön ammatillista osaamista. Lisäksi ammatillisen koulutuksen tehtävänä on antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta sekä kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin. Koulutuksen tulee myös edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2017 531/2017).

Ammatilliselle koulutukselle asetetut vaativat tavoitteet pakottavat tarkastelemaan oppilaitoskulttuuria ja käytössä olevia toimintatapoja merkittävästi. Samanaikainen rahoituksen muuttuminen tuo toiminnan uudistamiselle ja organisoitumiselle kehittämishaasteensa.

Ammatillisen koulutuksen keskiössä on yksilöllinen opiskelijan tarpeista lähtevä osaamisen kehittämisen polku. Valmentava ja ohjaava työote sekä pedagogisten toimintatapojen kehittäminen luovat edellytykset aidolle henkilökohtaistamiselle. Oppimispolun rakentamisessa opettajan verkostoyhteistyö työelämän ja muun tuki- ja ohjaushenkilöstön kanssa on välttämätöntä.

Uudet työsukupolvet, jotka nyt opiskelevat ammattiin, toimivat erilaisilla asenteilla, odotuksilla ja tavoitteilla kuin aiemmat. Joustavat opintopolut ovat toisille mahdollisuus nopeaan valmistumiseen ammattiin, toisille ohjauksen tarve opintojen etenemisessä on huomattavasti suurempi. Henkilökohtaistamisen myötä opettaja tarvitsee mahdollisuuksia opiskelijan kohtaamiseen, hänen tavoitteisiinsa, mahdolliseen aikaisempaan osaamiseen ja kiinnostuksen kohteisiin. Eri ikäisten ja eri lähtökohdista tulevien opiskelijoiden kohtaamisen kyky ovat näin ollen opettajan työn ydintä. Jokaisen opiskelijan omien tulevaisuuden suunnitelmien avaamisen ja niiden selkeyttämisen kautta löytyy sitten paras osaamisen hankkiminen polku.

Samanaikaisesti oppilaitoksien ydinprosessien muuttuessa ammatillisen opettajan on tunnettava ja hallittava myös oman alansa työelämän osaamistarpeet ja odotukset. Opettajuuteen liittyy vahvasti kyky tukea ja ohjata opiskelijoiden ammatti- ja osaamisidentiteetin kehittymistä sekä osaamisen hankintaa. Koulutuksen työelämävastaavuus ja työelämässä tapahtuvan oppimisen merkitys ovat korostuneet uudistetussa ammatillisessa koulutuksessa, ja siksi jokainen opettaja on myös verkostotoimija oman alansa työ- ja elinkeinoelämän kanssa. Tutkinon perusteiden mukaisen substanssiosaamisen ohella huomio on kiinnitettävä yhä enemmän

myös tulevien työntekijöiden generisiin taitoihin tai vaikkapa tulevaisuusosaamiseen. Toimiminen tiimissä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi on jo nyt keskeisimpiä työelämän toimintatapoja, jota tulee voida harjoitella jo koulutuksen aikana.

Oppilaitosorganisaatioiden ja opettajan pedagoginen toiminta on siis puuttuva palanen opiskelijan ja työelämän odotuksien, toiveiden ja tarpeiden yhteensovittamisessa. Muutoksen keskellä on haettava voimavaroja organisaation ja työyhteisön toimintatapojen kehittämisestä. Opettajuuden muutos vaatii aina myös johtamiskulttuurin muutoksen. Oppilaitoksen käytännöt, joissa mahdollistetaan osallistaminen, yhteisöllisyyden lisääminen, dialogi ja tiimityö luovat edellytyksiä opettajuuden vaatimuksiin vastaamiselle. Organisaatiokulttuurin muutos vaatii koko henkilöstön muutosajattelua – keskustelua ja reflektiota siitä, millä toimintatavoilla ja mitä muuttamalla toteutamme parhaiten opiskelija- ja työelämälähtöistä palvelua. Organisaation turhat, päällekkäiset, tehottomat ja byrokraattiset käytännöt on syytä uudistaa.

KUVA 1. Laadukas yksilöllinen opintopolku. (mukaellen: Yhdessä Parasta hanke, OPH 2020)

Tiimivalmentamisen kolme näkökulmaa – tiimipedagogiikkaa toisella asteella

Perinteisen toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen toimintakulttuuri on ollut ja on osittain edelleen opettajan ja tutkinnon perusteiden vahvan viitekehyksen sanelemaa. Miten vahvasti ylhäältä johdetussa ilmapiirissä ja pedagogisissa toimintatavoissa toteutuu innostus, luovuus ja vuorovaikutus? Miten opiskelijan, tulevan ammattilaisen, käsitys itsestä kehittyy ja löytyy? Miten luottamus ympärillä olevaan ihmisiin saadaan syntymään? Ammatillisen koulutuksen tavoitteiden saavuttamisessa on hyvä nähdä samassa kuvassa kaikki toimijat: opiskelijat, opettajat ja oppilaitoksen johto. Jokaisen toimijatahon sekä organisaation pedagogisen toimintatapojen tulee tukea innostuksen, luovuuden ja vuorovaikutuksen edistämistä! Vain omilla toimintatavoillaan, tavoitteillaan ja päämäärissään avoimessa, läpinäkyvässä ja uudistuskäytössä oppilaitoksessa keskiössä on opiskelija ja hänen osaamisensa kehittyminen.

Ilmapiirin ja kulttuurin valmentaminen

Ammatillisen koulutuksen pedagogiset toimintatavat ovat kehittyneet vuosien aikana parempaan suuntaan. Kehitettävää kuitenkin on mm. yhteisöllisyyden luomisessa, jotta ”pääsisimme luterilaisesta häpeästä”. Tiimivalmennuksessa dialogi on tutkitusti merkittävä oppimisen työkalu. Koska suuri määrä oppimisesta tapahtuu dialogissa, tarvitaan opinnoissa aikaa tämän

taidon kehittymiselle. Tiimivalmennuksessa tähän dialogin ja vuorovaikutuksen lisäämiseen käytetään yhtenä menetelmänä ”oppimissopimusta”. Siinä jonka jokainen tiimin jäsen tekee ja avaa omat tavoitteet ja unelmat kaikkien muiden tiimiläisten nähtäville. Työkalun tarkoituksena on sitouttaa ja luoda ymmärrystä ympäröivistä tiimin jäsenistä ja auttaa luomaan merkitystä opinnoille sekä pohtimaan omaa matkaa kohti henkilökohtaista tavoitetta.

KUVA 2. Oppimissopimus (kuva: OSAO tiimivalmennusaineisto).

Tunteminen lisää luottamusta ja luottamus sitoutumista. Luottamuksen aikaansaaminen on aikaa vievää. Olennaista onkin luoda luottamukseen perustuva yhteinen toimintakulttuuri, joka hyväksyy erilaisuuden. Sanoittamalla yhteisesti sitä, millaista kulttuuria tavoitellaan sekä opinnoissa että oppilaitoksen toiminnassa, aloitetaan pienin askelin muutos kohti toimintatapaa, jossa tavoitteena on kehittyä ja oppia löytämään paras itsensä. Tähän tarvitaan paljon dialogia ja pedagogisen toiminnan mielenmallien muuttumista. Voimme muuttua ja oppia, myös opettajat ja johto!

Odotusten ja tavoitehakuisuuden valmentaminen – mikä ruokkii motivaatiota?

Vapaus toteuttaa, innostua ja luoda uutta luovat pohjaa motivaatiolle. Opiskelijoiden motivaation valmentaminen ei ole kuulunut perinteiseen oppilaitoksen toimintatapaan, vaikka se on olennainen osa ammatti-identiteetin kehittymistä. Motivaatiosta ja etenkin sen puutteesta puhutaan paljon, mutta onko tähän löydetty parantavia lääkkeitä? Hakeutuessaan opiskelemaan motivaation lähteet ovat luultavasti olleet jossain vaiheessa esillä, mutta onko niihin reagoitu ja onko motivaatiota ruokittu? Motivoitunut opiskelija kokee iloa ja tyydytystä toiminnastaan, osaamisen kehittymisestä. Siihen liittyy vahvasti autonomia, vapaus toteuttaa, kokeilla ja oppia. Millaisilla pedagogisilla ratkaisuilla tätä mahdollisuutta tuemme? Paljonko tavassamme toimia on mahdollisuuksia opiskelijalla /opettajalla/ valmentajalla luoda uutta, toimia luovasti ja kokeilla?

Motivaatio vaatii myös kyvykkyyttä. Jos opinnoissasi tunnet kyvyttömyyttä, osaamattomuutta, jota ei huomioida tai johon ei vastata, on vaarana, että motivaatio häviää. Oppilaitoskulttuuri rakentuu vaatimuksille, joita pinotaan aikataulutettuna ja vaarana on, että jos et pysy mukana, on motivaatio mennyttä. Perusasteelta siirtyy toiselle asteelle koko ajan enemmän niitä, joiden motivointi vaatii kyvykkyyden lisäämistä perusasioissa. Ammatillinen kehittyminen ei voi edes alkaa, ennen kuin kyky ja halu osaamisen kehittämiseen saadaan rakennettua. Sanotaankin, että vaikka henkilö osaa, mutta ei halua, hänellä ei ole kyvykkyyttä toteuttaa ja kääntäen, jos ihmisellä on halua, pystyy hän myös oppimaan.

Innostus tarttuu ja siksi ryhmään kuuluminen on merkityksellistä motivaation kannalta. Yksilöllisten opintopolkujen ja henkilökohtaistamisen ohella ryhmädynamiikan rakentamiseen, ryh-

mään kuulumiseen ja vertaisoppimiseen on kiinnitettävä riittävästi huomiota ja niille on annettava aikaa. Vaikka aluksi ei olisi kiinnostusta, voi hyvin toimiva ryhmä motivoida toteuttamaan ja oppimaan sellaisiakin asioita, joista ei alun perin ollut kovin kiinnostunut.

Oppimisen ja kehittymisen valmentaminen

Vaikka tavoitteellisuutta ei usein pidetä näkyvänä osana tiimivalmennusta, on se erittäin merkittävässä roolissa tässä pedagogikassa. Tiimipedagogiikkaan kuuluu olennaisena oppimisen vaade. Se miten tavoitteita määritetään ennakkoon, poikkeaa perinteisestä ja oppimisen tulokset voidaan saavuttaa kokonaisvaltaisemmin. Oppiminen on yksilö- ja opettajakeskeisessä oppimistavassa ennakolta päätetty. Tiimivalmennuksessa sen sijaan yksilöt voivat saada samasta aiheesta omaksuttua eri puolia ja luoda merkitystä oman kehittymisen näkökulmasta, ei niinkään opettajan tai opetussuunnitelman ns. oikeasta tietokokonaisuudesta.

Omien ajatusten liittäminen olemassa olevaan tietoon on olennainen osa tiimivalmennusta. Luetaan tai kuunnellaan podeja, TED puheita, kirjoja, joista ammennetaan uutta tai etsitään ratkaisua haasteisiin. Luetusta tai kuunnellusta kirjoitetaan kolahdusesseitä, joissa analysoidaan sitä, mitä merkityksellistä kirjasta löytyi; mikä tässä on tärkeää? Yksilön kehittymisen kannalta on tärkeää löytää itselle merkityksellisiä asioita, tehdä omat havainnot ja käydä näistä dialogia muiden kanssa. Samasta aiheesta voi jokaisella tiimin jäsenellä olla oma kolahdus, joka on syntynyt usein eri lähteistä. Tiedon ammentamisen saa opiskelija tehdä itse vapaasti valittavista lähteistä (kirjalista). Kun näistä kolahduksista käydään keskustelua, syntyy yhteistä tietoa, joka usein on monisyitä ja arvoa tuottavaa keskustelijoille, eikä siis vain opettajan mielestä merkityksellistä.

Huomioitavaa on myös, että kaikki keskustelut päätyvät erilaiseen lopputulokseen, mutta silti ne ovat aivan yhtä hyviä ja oikeita. Opettajalla, pedagogisella valmentajalla, on usein seuraajan rooli, ja hän voi nostaa jonkun näkökulman esiin, jos keskustelu ajautuu kokonaan harhaan tai avauksella saataisiin avattua katveeseen jäänyt puoli asiasta. Kun dialogia on harjoiteltu niin paljon, että luottamus on löytynyt ja keskustelu käy avoimesti, ei valmentajan juurikaan tarvitse keskusteluun puuttua. Lähinnä huomaa olevansa opintomatalla oppimassa uutta, samoin kuin tiimin muutkin jäsenet. Kun oppiminen koetaan merkitykselliseksi, on helppo motivoitua. Motivoitunut oppija oppii kokonaisvaltaisesti imien ympäristöstä kaikkea mitä ympäristö tarjoaa, myös sen mitä tutkinnon perusteet vaatii.

Projektit ja kokeilukulttuuri

Opitun käytäntöön vieminen voi tapahtua monella tavalla. Yksi tapa syventää opittua, on tehdä nopeita, kevyitä kokeiluja, joilla opetellaan tunnistamaan ilmiön tai asian haasteita. Ketterissä kokeiluissa voidaan kokeilu suunnitella tai mennä ilman tarkkaa suunnitelmaa tekemään ja katsomaan sekä oppimaan siitä, mitä tapahtuu. Kokeilut voivat epäonnistua, vaikka niitä suunnittelisi tarkastikin. Siksi on hyvä alkaa tekeminen ja kerätä puuttuvaa tietoa nopeasti. Olennaista on opetella löytämään oppi kokeiluista ja yrittää uudestaan. Kun kokeiluja on tehty riittävästi, on kertynyt tietoa, jonka pohjalta voidaan tehdä päätelmiä.

Merkityksellistä on ilmiöstä tai asiasta oppiminen. Kokeilemalla oppii aina myös sellaisia asioita, mitä ei ensisijaisesti ollut tarkoitus opiskella. Reflektointi ja opitun käsitteleminen on merkittävä osa oppimista ja kokeiluja. Motorola on menetelmä, jota käytetään analysointiin. Mitä tässä oli hyvää? mitä kehitettävää? mitä opin? ja mitä vien käytäntöön? Palautekeskustelut ovat merkittävä osa oppimista. Vain harva pystyy kehittymään ilman kriittistä tutkiskelua,

reflektointia, tapahtuneesta. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen ovat myös tärkeitä työelämätaitoja, joita on hyvä harjoitella.

Kokemuksia tiimivalmennuskoulutuksista toisella asteella

Tämän päivän ammatillinen opettaja opettaa taitoja, joita työelämässä tarvitaan vielä 5 vuoden päästäkin. Tiimityötaidot ovat jokaisessa ammatissa tärkeitä, koska lähes kaikki työ tehdään pienessä tai suuressa tiimissä. Tiimivalmennuskoulutukset, joita ToTyk-hankkeessa toteutettiin toiselle asteelle, olivat yhteistä tekemistä kollegoiden kanssa sekä oman pedagogisen toiminnan arviointia ja kehittämistä. Lyhytkestoisissa tiimivalmennuspäivissä tavoitteena oli kylvää osallistujien mieleen tiimivalmennuksen siemen.

Ennen opettaja näytti Powerpoint-kalvoja ja opiskelijat lukivat niitä oppiakseen. Tiimipedagogiikka ja tiimivalmennus korostaa yhdessä tekemistä ja oppimista. Opiskelijoiden ratkottavaksi asetetaan haasteita, joita he ratkovat tiimeissään. Siirrä valtava jäävuori Abu Dhabiin -tyyppiä, omalle ammattialalle tyypillisiä haasteita opiskelijat haluavat ratkoa, kunhan edellytykset tiimitoimintaan on varmistettu. Haasteiden avulla opiskelijat oppivat ratkaisemaan ongelmia ja oppivat samalla ilmiöstä ja asiasta mutta myös tiimissä toimimisesta. Vuorovaikutusta ja dialogia varten tarvitaan aikaa ja mahdollisuutta yhteiseen pohdintaan. Luottamuksen ilmapiirin rakentaminen on avain tiimivalmennuksen läpiviemiseen.

Ammattitaitoinen opettaja on opiskelijaa kannustava valmentaja, koska miltei kaikki tieto voidaan löytää verkosta. Tärkeintä onkin pedagogisilla ratkaisuilla ohjata opiskelijaa etsimään tietoa ja analysoimaan saatavilla olevaa tietoa, toimimaan yhdessä ja sitä kautta oppimaan.

LÄHTEET

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Pidp446781632>

3. YRITTÄJYYDEN POLKU NÄKYVÄKSI

Marja-Liisa Kaakko, Ulla Parviainen, Anu Rautio & Niina Sarja

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategiassa Nuoret tekevät tulevaisuuden (2016) todetaan, että ”*oppijoiden yrittäjyys- ja työelämätaidot ovat osaamista, jota harjoitellaan varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin saakka*”. Tavoitteeksi strategiassa on asetettu, että jokainen oppija kohtaa yrittäjyyden osana opintojaan. Lisäksi tavoitteeksi on kirjattu, että oppijat kehittävät yrittäjyys- ja työelämäosaamistaan koko opintopolun ajan. Tämän pohjalta ToTYk-hankkeen tavoitteena oli strategian jalkauttaminen ja erityisesti tähän liittyen luoda ja kuvata ehjä yrittäjyyspolku eri kouluasteilta toiselle. Tavoitetta voisi kuvata siten, että pieni oppija kohtaa yrittäjyyden ensimmäistä kertaa jo varhaiskasvatuksessa ja siitä yrittäjyyspolku etenee perusopintojen, toisen asteen opintojen ja korkea-asteen opintojen kautta vahvaksi yrittäjyys- ja työelämäosaamiseksi. Hankkeessa keskityttiin luomaan ja testaamaan yrittäjyyspolkua toisella asteella ja korkeakouluopinnoissa. Tuomme tässä esille jo pitkään alueella olleita hyviä toimintamalleja sekä hankkeen aikana käyttöön otettuja yrittäjyyspolun esimerkkejä ja kokemuksia eri kouluasteilta eri puolilta Pohjois-Pohjanmaan maakuntaa.

YRITTÄJYYDEN EBJÄ POLKU

KUVA 1. Yrittäjyyden polku. (lähde: Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma 2016-2020, Mainos- ja digitoimisto Höyry)

Yrittäjyyskasvatus on ollut perusopetuksen opetussuunnitelmissa jo 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2016 käyttöön otetuissa opetussuunnitelmissa yrittäjyyskasvatus näkyy etenkin laaja-alaisen taitojen osaamistavoitteissa. Perusopetuksen aikana oppilaan tulee kartuttaa työelämäntuntemustaan, oppia yrittäjämäistä toimintatapaa ja oivaltaa oman osaamisensa merkityksen oman työuransa kannalta.

Rukan koulu

Rukan koulu on ollut mukana useissa yrittäjyyskasvatuksen hankkeissa ja niiden myötä yrittäjyys on jo vahva osa koulun toimintakulttuuria. Työelämään tutustuminen aloitetaan perusopetuksen ensimmäisestä luokasta alkaen huoltajien, kummien tai perheen aikuisystävien työpaikkaan ja työhön tutustumisella. TET-mahdollisuutta tarjotaan vuosittain. Yläkoulussa seitsemäsluokkalaisten ovat TET-päivän koulun keittiöllä. Kahdeksannella ja yhdeksännellä luokalla TET-viikot työskennellään pääsääntöisesti kotikunnan yrityksissä.

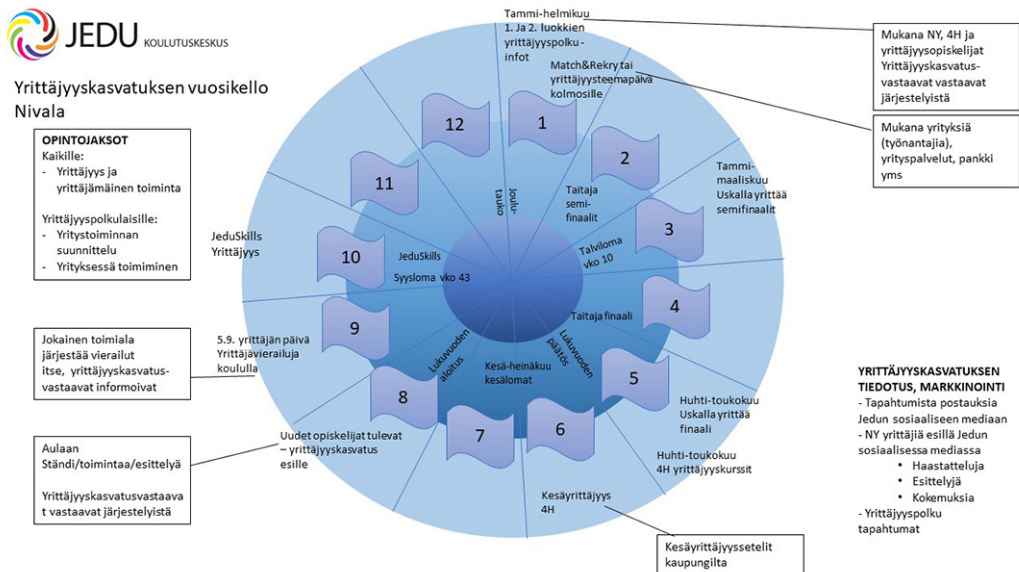
Sekä opettajan että oppilaiden työ tulee mielekkääksi, kun yrittäjyyskasvatusta toteutetaan ikäkaudelle sopivilla ohjelmilla, joilla on selkeä jatkumo. Nuori Yrittäjyys ry:n Pikkuyrittäjät ja Vuosi yrittäjänä -ohjelmat ovat kokonaisuus, joista oppilaat innostuvat. Alaluokilla toteutettava Pikkuyrittäjät-ohjelma on luokan yksi iso monialainen projekti, joka on helposti toteutettava luokanopettajan ohjaamana. Yläkouluissa NY-yrittäjyys sopii hyvin kerhoksi tai valinnaisuuteen.

Rukan koululla NY-yritykset toimivat aluksi kerhoina. Sen jälkeen kolmentoista vuoden ajan NY-yrittäjyys on ollut valinnaiskursseina.

Lukuvuonna 2020-2021 koulun yhdeksäsluokkalaisilla on ollut kaksi NY-yritystä. Kuudennella ja yhdeksännellä luokalla Yrityskylä-vierailu on odotettu ja ikimuistoinen päivä. Kuudesluokkalaisten Yrityskylä-ohjelma koostuu opettajien koulutuksesta, vierailua edeltävistä oppitunnista sekä vierailusta Yrityskylä-oppimisympäristöön Ouluun. Olipa käytössä valmis ohjelma tai koulun oma yrittäjyyskasvatusmalli, niin yrittäjyyskasvatuksesta innostuneita opettajia tarvitaan perusopetukseen lisää "tulenkantajiksi".

Jokilaaksojen koulutusyhtymä JEDU

Jokilaaksojen koulutusyhtymä JEDU:ssa opiskelijoille on luotu yrittäjyyspolku ja sitä myötä erilaisia vaihtoehtoja toteuttaa yrittäjyyttä käytännössä opintojen aikana. Opiskelijat voivat perustaa oman yrityksen jo opintojensa aikana ja toteuttaa yrittäjyysopintojaan omaa yritystoimintaansa tukien osaamisperusteisuus huomioiden. Opiskelijat voivat myös perustaa opintojen aikana harjoitusyrityksen NY- tai 4H-toiminnan kautta. Yrittäjyyden käytänteitä harjoitellaan myös ammatillisten tutkinnon osien sisällä. Toimipisteittäin on tarjolla palveluita asiakkaille ja opiskelijat harjoittelevat käytännön työtehtäviä ja yrittäjämäisiä taitoja myös näitä kautta. JEDUn verkko-oppimisympäristöön on luotu ja täydennetty materiaalia yrittäjyydestä ja opiskelijat voivat toteuttaa yrittäjyysopintojaan osaamisperusteisesti myös tätä kautta. Luukuvuoden aktiviteetit on visualisoitu vuosikelloksi.

KUVA 2. Yrittäjyyspolun vuosikello koulutuskeskus JEDU:ssa.

Lisäksi opiskelija voi valita 30 osaamispisteen (osp) laajuisen yrittäjyyspolun osaksi ammatillisia opintoja. Yrittäjyyspolku koostuu Yritystoiminnan suunnittelu (15 osp) ja Yrityksessä toimiminen (15 osp) tutkinnon osista. Opiskelijat voivat toteuttaa yrittäjyyspolkuaan perustamalla harjoitusyrityksen opintojensa aikana NY:n tai 4H-yhdistyksen kautta tai omassa yrityksessään. Yrittäjyyttä opiskellaan teorian lisäksi aidoissa työelämän tilanteissa omassa harjoitusyrityksessä. Yhteisiin tutkinnon osiin (YTOT) on suunniteltu oma valinnainen yrittäjyyspolku (9 osp). Käytännön läheinen YTOT Yrittäjyyspolku lisää opiskelijan maksimaalista mahdollisuutta valita yrittäjyysopintoja. YTOT yrittäjyyspolkua tullaan jatkossa toteuttamaan yli alojen ja opettajille on laadittu opas Yrittäjyyspolusta.

Koulutuskeskus Brahe

Koulutuskeskus Brahen yrittäjyyspolusta voidaan todeta seuraavaa: *”Meillä Brahessa kannustetaan yrittäjyyteen ja yrittäjämäiseen asenteeseen! Voit suuntautua opinnoissasi yrittäjyyteen.”*

Yrittäjyyspolun ammatilliset tutkinnot osat ovat: Yritystoiminnan suunnittelu (15 osp) ja Yrityksessä toimiminen (15 osp). Lisäksi yhteisten tutkinnon osien yrittäjyysopinnot koostuvat kahdesta osasta: Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta (1 osp) (pakollinen) ja Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta (3 osp) (valinnainen). Osaan tutkinnoista kuuluu myös muita yrittäjyysvalmiuksia antavia ammatillisia tutkinnon osia.

Yrittäjämäinen opiskelu Brahessa pitää sisällään seuraavia osia:

- Nuori Yrittäjyys ry:n Vuosi yrittäjänä -ohjelma
- Työelämälähtöiset projektit
- Teemapäivät ja tapahtumat
- Yritysvierailut
- Yrittäjien vierailut oppitunneilla
- Koulutus- ja oppisopimukset
- Yrityksiin tehtävät näyttötöyt
- Yrittäjyys-Minicamp
- NY-infot
- Uskalla Yrittää ja Taitaja -kilpailut
- Pop up -toiminta

Brahessa yrittäjyyteen kannustetaan opiskelijan aloittaessa opintojaan ja kerrotaan mahdollisuudesta tehdä opintoja yrittäjämäisellä otteella. Opiskelija voi suorittaa opintojaan NY- harjoitusyrityksensä tai oman yritystoiminnan kautta. Brahessa hankkeen aikana on innostettu opettajia kehittämään yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen valmiuksia. Olemme saaneet innostuneen kehittämistiimin yrittäjyyteen, jonka kanssa olemme yhdessä suunnitelleet Brahen yrittäjyyspolkua. Tavoitteenamme on, että opiskelija voi halutessaan tehdä kaikkia tutkinnon osia yrittäjämäisesti jokaisella alalla.

Centria-ammattikorkeakoulu

Centria-ammattikorkeakoulussa on hankkeen puitteissa ammattikorkeakoulun opiskelijan yrittäjyyspolulle kehitetty yrittäjyystaitoja kehittäviä vapaasti valittavia opintojaksoja sekä jatko-kehitetty varsinaisia yrittäjyysopintojaksoja. Yliveskassa on jo aiemminkin ollut käytössä Nuori Yrittäjyys ry:n korkea-asteen ohjelmat. Tätä kautta syntyy luonteva jatkumo yrittäjyyspolusta opiskelijoille, jotka ovat jo toisella asteella olleet mukana NY-ohjelmissa. On ollut havaitta-

vissa, että yhä useammin NY-kurssilla on mukana opiskelija, jolla on jo aiemminkin ollut oma yritys opintojen aikana. Toinen korkea-asteen yrittäjyysopetuksessa huomioitava asia, erityisesti monimuoto-opiskelijoiden osalta, on se, että yrittäjyyskurssille hakeutuu opiskelija, jolla jo on toimiva oma yritys. Nämä molemmat tilanteet tuovat haastetta ja erilaista valmennuksen tarvetta. Ei pidä unohtaa, että edelleen korkea-asteen yrittäjyyskurssi on opiskelijalle usein ensimmäinen varsinainen yrittäjyyskurssi.

Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyydestä ja yrittäjyyshalukkuudesta on tehty Suomen Yrittäjät ry:n sekä Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen toimesta tuore tutkimus vuonna 2019 ja verrattu tuloksia aiempaan vuonna 2014 tehtyyn tutkimukseen. (https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/opiskelijasta_yrittajaksi_2019.pdf)

Tutkimuksen keskeiset löydökset on tiivistetty Suomen Yrittäjät ry:n verkkosivulle seuraavasti: ([https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/tutkimukset/muut-tutkimukset/opiskelijasta-yrittajaksi-2019.](https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/tutkimukset/muut-tutkimukset/opiskelijasta-yrittajaksi-2019))

- yrittäjänä haluaisi valmistumisen jälkeen toimia 33 prosenttia opiskelijoista
- 60 % aikoo kasvattaa tulevaa yritystään vähintäänkin mahdollisuuksien mukaan
- 56 % veisi yrityksensä kansainvälisille markkinoille
- yrittäjänä toimimista valmistuksen jälkeen pitää todennäköisenä 19 %, vuoden 2014 tutkimuksessa tämä luku oli 21 %
- opintojen aikana 3 % opiskelijoista toimii yrittäjänä, vuoden 2014 tutkimuksessa tämä luku oli 2 %
- 14 % opiskelijoista kokee, että opinnot antavat hyvät valmiudet toimia yrittäjänä.

Näiden tulosten pohjalta voitaneen todeta, että korkeakoulutuksella on vielä parantamisen varaa yrittäjyysopetuksen ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa. Erityisesti tästä nousee esille se, että vain 14 prosenttia opiskelijoista kokee, että opinnot antavat hyvät valmiudet toimia yrittäjänä.

ToTYK-hankkeen aikana on kehitetty Korkea-asteen vuosi yrittäjänä (Let's Innovate ja Let's do Business -kurssien) toimintamallia vastaamaan paremmin nykyiseen tilanteeseen ja ottaen huomioon opiskelijan mahdolliset aiemmat yrittäjyysopinnot. Kurssilla opiskelija kehittää joko omaa jo toimivaa yritystä tai vaihtoehtoisesti tiimin kanssa uutta liikeideaa toteuttamiskelpoiseksi yritysideoiksi. Tähän liittyen tehty hyvää yhteistyötä Nuori Yrittäjyys ry:n kanssa. NY-ohjelman kurssit ovat nyt osana tuotantotalouden opetussuunnitelmaa sekä lisäksi tarjolla Ylivieskan kampuksella kaikille koulutusaloille. Hankkeen aikana on tuotu uusina elementteinä ko. opintojaksoille palvelumuotoilu ja skenaariotyöskentely. Tämän kautta ensinnäkin pystytään tarjoamaan yrittäjyysopintojen kokonaisuus erityisesti monimuoto-opiskelijoille räätälöidyllä toimintamallilla. Lisäksi saadaan kaikkien koulutusalojen (tekniikka, liiketalous, sosiaaliala sekä humanistinen ja kasvatustieteet) opiskelijoille tarjottua mahdollisuus oman yritysideokehittämiseen sekä saadaan yhdistettyä eri koulutusalojen opiskelijoita samoille opintojaksoille.

Tähän artikkeliin koottujen esimerkkien kautta voitaneen todeta, että Pohjois-Pohjanmaan alueella oppija kohtaa yrittäjyyden eri kouluasteilla ja hänellä on mahdollisuus tutustua yrittäjyyteen ja turvallisesti harjoitella oman liikeidean testaamista ja kehittämistä osana opintojaan.

LÄHTEET

Suomen Yrittäjät. 2019. Opiskelijasta yrittäjäksi 2019. Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyys ja yrittäjyyshalukkuus. https://www.yrittajat.fi/sites/default/files/opiskelijasta_yrittajaksi_2019.pdf Viitattu 10.5.2021

4. KOKEMUSTA JA TIENESTIÄ – KESÄYRITTÄJYYS YRITTÄJYYSKASVATUKSEN STRATEGIAN TOIMENPITEENÄ

Jouni Hintikka, Anu Rautio & Niina Sarja

Ajatus koululaisen tai opiskelijan itsensä työllistämisestä kesäloman ajaksi on ideana vanha – vuosien ja vuosikymmenten ajan on leikattu nurmikoita, maalattu taloja, hoidettu lapsia tai toimittu maatilalla renkinä ruokapalkalla tai rahallista korvausta vastaan. Järjestäytyneempää sesonkilounteista yrittäjyystoimintaa on ollut mahdollista toteuttaa esimerkiksi 4H-yrittäjänä vai vaikkapa erilaisten laskutuspalveluiden kautta.

ToTYk-hankkeen toimenpiteiden kohteena olevan Kesäyrittäjä-toiminnan juuret johtavat Oulussa vuodesta 2014 alkaen kehitettyyn, Oulu Entrepreneurship Society ja Business Oulun yhdessä toteuttamaan yrittäjyyskasvatus- ja työllistämiskonseptiin. Toimintamallin keskeisenä ajatuksena on riittävän perehdytyksen ja tuen tarjoaminen kesäyrittäjänä toimivalle nuorelle. Näin nuori saa itsensä työllistämisen lisäksi merkittävää osaamisesta ja kokemusta yrittäjänä toimimisesta. Nuorten kesäaikaisen työllistymisen lisäksi kesäyrittäjyystoiminta onkin yksi merkittävimmistä yrittäjyyskasvatuksen käytännön toimenpiteistä.

Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistamisen yhteydessä ToTYk-hanketoimijoiden keskuudessa heräsi ajatus saada Oulun alueella menestyksekkäästi toteutettu malli levitettyä myös Oulun eteläisen alueelle sekä hankealueelle laajemminkin. Tämän taustalla olivat useat alueen yrityspalvelu- ja yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden kanssa käydyt keskustelut ja näiden kautta välittynyt tarve toiminnan käynnistämistä ja laajentamisesta koskemaan koko hankealuetta.

Hankekauden aikana kesäyrittäjyys nousi voimakkaasti myös valtakunnalliseen keskusteluun. Tähän lisävauhtia antoi koronapandemia, jonka seurauksena monen nuoren kesätyöt peruuntuivat. Kun Kesäyrittäjyys-toimintamallin tarjoajia alkoi markkinoilla olla useampia, pyrittiin ToTYk-hankkeen toimesta arvioimaan myös eri toimintamallien välisiä eroja sekä seikkoja, jotka näyttäivät Kesäyrittäjyyden toteutustavasta riippumatta olevan keskeisiä toiminnan käynnistämisen, laajentamisen ja vakiinnuttamisen näkökulmasta.

Kesäyrittäjyys Pohjois-Pohjanmaan eteläosassa

ToTYk-hankkeen toimijat jalkoutuivat kevään 2019 aikana Oulun alueella toteutettavan Kesäyrittäjä-toimintamallin koulutustilaisuuksiin, tutustuivat yrittäjien kesäaikaiseen toimintaan sekä keräsivät aineistoa toimintaan osallistuvien nuorten kokemuksista sekä toimintamallin vaikuttavuudesta. Kesäyrittäjä-toimintamallin omien palautekyselyiden lisäksi osallistujat vastasivat yrittäjyyden intentioita kartoittavaan kyselyyn. Lisäksi kesän 2019 Kesäyrittäjä-toimintamallin palautetilaisuuteen osallistuneet kesäyrittäjät haastateltiin. Nuorten kokemukset toimintamallista olivat erittäin myönteisiä – kulunut kausi oli koettu sisältörikkaana ja opettavaisena.

Näiden kokemusten perusteella ToTYk-hanketoimijat jalkoutuivat Pohjois-Pohjanmaan eteläosan yrittäjyyskasvatus- ja yrityspalvelutoimijoiden sekä kuntapäätäjien puheille ja käynnistettiin hankealueelle laajemminkin sopivan toimintamallin suunnittelu. Suurin haaste toiminnan käynnistymiselle tuntui useimmilla paikkakunnilla olevan Kesäyrittäjien koulutus- ja tukipalvelun riittävä resursointi. Tässä sujuva yhteistyö yrityspalveluiden sekä alueella jo toi-

mivien yrittäjyyskasvatustoimijoiden kesken osoittautui arvokkaaksi. Vallitsevaksi toimintamalliksi alueella vakiintui yhteistyö paikallisten 4H-toimijoiden kanssa. Heiltä löytyi valmis koulutuspaketti, yrittäjyyden toteuttamisen konsepti sekä osaaminen tarvittavan koulutuksen ja yrittäjyyden aikaisen tuen tarjoamiseksi. 4H-yrittäjyyden ehdot mahdollistivat myös muita palveluntarjoajia laajemman ikähaarukan toiminnan toteuttamiselle sekä joustavan mahdollisuuden yritystoiminnan jatkamiseen kesäkauden päätyttyä.

Toinen toiminnan käynnistymisen näkökulmasta merkittävä seikka oli kuntien tarjoama mahdollisuus kohdentaa kesätyöseteli Kesäyrittäjyys-toimintaan. Hyväksi havaittiin käytäntö, jossa nuori saa kesäyrittäjyyssetelistä 1/3, kun liiketoimintasuunnitelma on tehty ja 2/3 kun loppuraportti on valmis. Toimintaa oli myös mahdollista jatkaa, jolloin nuori kesän lopussa toimitti väliraportin toiminnasta ja sai tuon mainitun 2/3 kesäyrittäjyyssetelin arvosta. Myös vaihtoehtoisia toimintamalleja säilyi 4H-konseptin rinnalla. Esimerkiksi Raahen hius- ja kampaamoalalla jatkettiin Nuori Yrittäjyys -toimintaohjelman toteuttamista yhtenä Kesäyrittäjyyden vaihtoehtoista.

Työn ohessa opiskeleville ammattikorkeakoulun aikuisopiskelijoille Kesäyrittäjyys-toimintamallin mahdollisuuksia selvitettiin, mutta heidän tapauksessaan malli ei osoittautunut toimivaksi. Vaihtoehtoisina tukikanavina Kesäyrittäjyysessä hyödynnettiin myös esimerkiksi Nuorisoleader-rahoitusta. Kaikki nämä tukikanavat ovat mahdollisia myös jatkossa. Lisäksi hyvän liikeidean ja onnistuneen liiketoiminnan seurauksena nuoret saavat tienestejä myös mahdollisen liikevoiton kautta. Kesäyrittäjyys-seteli motivoi ja rohkaisi lähtemään mukaan toimintaan myös tilanteessa, jossa varmuutta liiketoiminnan kannattavuudesta ei ollut.

Kuntapäätäjien ja yrityspalvelu- sekä yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden kanssa tehdyn yhteistyön lisäksi ToTYk-hanketoimijat jalkautuivat alueen Kesäyrittäjien koulutustilaisuuksiin, tutustuivat Kesäyrittäjien varsinaiseen toimintaan sekä osallistuivat mahdollisuuksien mukaan kesäkauden päätöstilaisuuksiin. Koronapandemia vaikeutti hieman tilaisuuksiin osallistumista sekä vaikuttavuusarviointien aineistonkeruuta. Siitä huolimatta Pohjois-Pohjanmaan eteläosan kesäyrittäjät vastasivat yrittäjyyden intentioita kartoittavaan kyselyyn ja toimintamuodon pilotointiin osallistuneita nuoria haastateltiin. Lisäksi kesäyrittäjyydestä alueella vastaanottajat välittivät pilotointiin osallistuneiden nuorten terveisiä hanketoimijoille.

Myös Oulun eteläisen alueen pilotoinnin kokemukset olivat erittäin myönteisiä ja nuoret kokivat toimintamallin sisältörikkaana ja opettavaisena. Moni pilotointiin osallistuneista oli kiinnostunut jatkamaan toimintaa seuraavana kesänä – osa yrityksistä jatkoi toimintaansa myös talvikauden aikana. Ensimmäisen kesän kokemusten perusteella suurin osa pilotointiin osallistuneista kunnista päätti jatkaa toimintaansa myös seuraavana vuonna. Toiminnan vakiinnuttua kesäyrittäjyyssetelien mahdollisuus pystyttiin huomioimaan kuntien budjeteissa edellisvuotta kattavammin. Myös uusia kuntia lähti mukaan laajentuvan toiminnan piiriin. Kesäyrittäjyys-toiminnan pilotoinnin perusteella toimintamallin vakiinnuttamista ja laajentamista osaksi kaikkien kuntien toimintaa voidaan erittäin lämpimästi suositella.

Toimijoiden kirjo – selkeät pelisäännöt?

Kesäyrittäjyys-toimintaa on tällä hetkellä mahdollista toteuttaa monien eri toimijoiden kautta. Omia toteutusmallejaan tarjoavat paikallisten toimijoiden lisäksi ainakin valtakunnalliset 4H, TAT sekä Nuori Yrittäjyys ry. Lisäksi esimerkiksi osuuskuntatoiminta ja erilaiset laskutuspalvelut ovat jatkossakin myös kesäyrittäjien käytettävissä. Tämä on toimintaan osallistuvien kuntien ja nuorten näkökulmasta myönteinen asia – eri toimijoiden konsepteissa on omat hyvät

puolensa ja eri toimintamallit sopivat toiselle paikkakunnalle tai eri toimialalle paremmin kuin toiselle.

Samalla laaja toimijoiden kirjo voi myös hämmentää. Kuntakohtaisesti olisikin tärkeää sopia selkeistä menettelytavoista ja pelisäännöistä, joiden mukaan meidän kunnassamme ja oppilaitoksessamme toimitaan. Tämän jälkeen Kesäyrittäjyyden mahdollisuudesta viestiminen tulee toteuttaa määrätietoisesti yrittäjyyskasvatuksen toimijoiden, yrityspalvelutoimijoiden sekä oppilaitosten saumattomana yhteistyönä siten, että mahdollisuus Kesäyrittäjyyteen olisi jokaisen nuoren ulottuvilla. Kyseisten toimijoiden tiivis yhteistyö edistää myös niiden nuorten työllistymistä, jotka eivät halua tai pysty omaa yritystä perustamaan. Olennaista tässäkin on yritysten kesätyöntekijöiden tarpeen sekä nuorten työllistymispotentiaalin kohtaaminen sekä nuorten riittävä perehdyttäminen ja tuki.

5. KÄYTÄNNÖSSÄ KOKEILTUA

Jouni Hintikka, Tomi Huhtamäki, Marja-Liisa Kaakko, Anu Rautio, Juha-Matti Turpeinen & Merja Vanha-aho

ToTYk-hanke mahdollisti erilaisten uudentyyppisten pedagogisten menetelmien kokeilua koulutusorganisaatioissa. Hankkeen tavoitteena mainitut uudet rohkeat kokeilut näyttäytyivät monin tavoin eri kouluasteilla. Osa toiminnoista on jo vakiintuneita, mutta kaikkiin on saatu hankkeen kautta uutta näkökulmaa. Seuraavassa esimerkkeinä hankkeen tuloksista esitellään Innoviikko, nuorten osuuskuntayrittäjyys, yrittäjyyslinja sekä yrittäjyyskasvatuksen malli opetajankoulutuksessa (STEAM).

Osuuskuntayrittäjyydestä tukea harjoitusyrityksiin sekä varsinaisen yritystoiminnan aloittamiseen

Osuuskuntayrittäjyyttä yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistamisen toimenpiteenä havainnointiin ToTYk-hankkeessa Terwa-akatemian, Raahen osuuskuntayrittäjyyden sekä Osuuskunta Versoston toiminnan kautta. Lisäksi kokemuksia pedagogisen osuuskunnan toiminnasta saatiin mm. JEDU:n sekä Lakeuden Portaat –hankkeen yhteydessä OSAO:n toiminnan yhteyteen kehitettyjen pedagogisten osuuskuntien toiminnasta. Osuuskunnassa toimiminen tarjoaa oivallisen mahdollisuuden harjoitella yrittäjämäistä toimintaa. Toiminnan aikana oma asiakaspiiri kasvaa ja mahdollinen oma yrittäjyyden aloittaminen on helpompaa. Samalla osuuskuntatoimintaan liittyy tiettyjä reunaehtoja, joiden takia sen rinnalla on hyvä olla muita harjoitusyritysten toteuttamisen sekä yritystoiminnan vakiinnuttamisen vaihtoehtoja.

Koulutuskeskus Brahen opiskelijat työllistivät itsensä aiemmin esimerkiksi kesäaikaan kevytyrittäjinä tai käynnistivät yritystoimintaansa laskutuspalveluiden kautta. Tämän jälkeen päädyttiin kokeilemaan Osuuskuntayrittäjyyden toimintamallia. Toimintamalli osoittautui kuitenkin raskaaksi hallinnoida sekä taloudellisesti kalliiksi suhteessa toiminnan voluumeihin. Tämän vuoksi Raahessa opiskelijoiden harjoitusyritykset päädyttiin toteuttamaan pääosin Nuori Yrittäjyys -toiminnan Vuosi yrittäjänä -ohjelman kautta. Tämän rinnalla myös erilaiset laskutuspalvelut sekä kevytyrittäjyys ovat edelleen mahdollisia.

Osuuskunta Versosto perustettiin vuonna 2017. Osuuskunnan perustamisen lähtökohtana oli Reisjärven opiston Yrittäjyyslinjan päättävien nuorten yrittäjyyden tukeminen koulun päättämiseen liittyvän elämänmuutoksen yhteydessä. Myöhemmin osuuskuntaan on liittynyt myös muita kuin Yrittäjyyslinjan opiskelijoita. Osuuskuntayrittäjyys on yksi merkittävimmistä harjoitusyrityksen lopettamisen ja varsinaisen yritystoiminnan aloittamisen nivelvaiheen hallinnan välineistä. Tämän nivelvaiheen hallittu ja riittävä tukeminen olisikin erittäin merkityksellistä nuorten myönteisten yrittäjyyskokeilujen ja yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteiden kanavoimisessa varsinaiseksi yritystoiminnaksi.

Terwa-akatemian toimintamallissa opitaan yhdessä tiimin kanssa

Oulun ammattikorkeakoulussa toimivassa Terwa-akatemiassa opiskelijat perustavat osuuskuntia, joiden kautta he harjoittavat liiketoimintaa. Tähän projektimuotoiseen oppimiseen hakeudutaan toisena opiskeluvuonna. Vastaavantyyppistä oppimista toteuttavat useat korkeakoulut, mm. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tiimiakatemia ja Tampereen ammattikorkeakoulun Proakatemia. Terwa-akatemian osuuskunta on hallintomalliltaan yksinkertainen.

Jokainen opiskelijayrittäjä sijoittaa osuuskuntaan 200 euroa ja tällä alkupääomalla aloitetaan toiminta. Valmistuttuaan Terwa-akatemiasta opiskelijat purkavat tai myyvät liiketoimintansa. Osuuskunta on vuosien saatossa osoittautunut Terwa-akatemian toiminnassa parhaaksi tavaksi opiskelijoille toimia yrittäjinä.

Terwa-akatemian toimintamalli soveltaa tupia, pajoja ja dialogiympyrää. Dialogiympyrässä osallistujat istuvat kaarella, jossa jokainen on samalla tasolla ja jokaisella on esimerkiksi viisi post-it -lappua. Aina, kun sanoo jotain, osallistuja heittää yhden lapun ympyrän keskelle. Kun jokainen on käyttänyt viisi puheenvuoroa, on dialogiympyrä tehnyt päivän tehtävänsä. Tämä toimintatapa kannustaa osallistumaan keskusteluun, ja myös ujoimmat pääsevät ääneen. Tiimioppiminen onkin yksi päätapa oppia uusia asioita ja se toteutuu tiimin jäsenten pitämässä pajatilaisuuksissa.

Pajat jaetaan teemojen ja osallistujien kesken lukukauden alussa. Pajan järjestäjät (1-2 opiskelijaa) valmistelevat esityksen teemasta tiimin jäsenille. Pajoissa käydään aluksi läpi teoriaa ja sitten osallistetaan tiimin jäsenet tehtävään, jolla varmistetaan opitun vieni käytäntöön.

Akatemiassa tuvat ovat tiimien valmentajien (opettaja) vetämiä tilaisuuksia kerran viikossa. Tupa voi olla esimerkiksi tiimin johtaminen, projektijohtaminen tai itsensä johtaminen. Näistä teemoista valitaan osallistujien toimesta lukukauden teemat, joista valmentaja valmistelee teoriaosuuden ja harjoitukset. Johtamisen aiheista kehkeytyy hyvää keskustelua, jossa opiskelijat haastetaan pohtimaan vaikkapa omaa ajan ja rahan käyttöä sekä niitä tukevien päätösten tekemistä. Päätösten tekeminen auttaa opiskelijaan keskittymään olennaiseen opinnoissa. Näin Terwa-akatemiassa opitaan yrittäjyyttä laaja-alaisesti.

ToTYk – Innoweek / Innoviikko

Innoweek -tapahtumaa on toteutettu Oulun ammattikorkeakoulussa ja Innoviikkoa samantyyppisellä sapluunalla Centria-ammattikorkeakoulussa. Tapahtumassa opiskelijalle annetaan yrityksen toimeksianto, josta tulee lähteä tiimityöskentelyllä etenemään kohti toimeksiannon ratkaisua. Tästä lähtökohdasta opiskelijat pääsevät käytännössä kokeilemaan projektiosaimisen taitojaan sekä yrittäjämäistä toimintatapaa, missä korostuvat opiskelijan oma-aloitteisuus, innovatiivisuus, itseohjautuvuus ja kokonaisvaltaisesti yrittäjämäinen työtapa. Nämä asiat ovat Innoweek-tapahtuman/ Innoviikon tavoitteita ja ne toteutuvat tässä toteutustavassa erittäin hyvin.

Innoviikko

16.-23.9.2020

Innoviikon tavoitteena on innovointiosaamisen ja tiimityöskentelytapojen kehittäminen.

Viikon aikana ratkaistaan yrityksiltä saatuja toimeksiantoja monialaisissa tiimeissä.

Koulutus järjestetään Teams-työtilan kautta.

TEAMS LUENTO 100 IDEAA
INNOWEIK PILOITTEUTUS
YRITYSCASE TIIMITYÖ
 TIIMIJÄRJESTÄMÄN INNOVATION
INNOVATIONI WEB
 PALVELUMUOTOILU & OPINTOPISTEET
 INNOVATIONIPROSESSI KEEPYSIMPLE
CHAT INNOVATION METHODS
 MUKAVUUSALUEELLE IDEALISTA
 IDEOINTI YRITYSCASE TIIMIJÄRJESTÄMÄN

THINK OUTSIDE THE BOX

Lisätiedot ja ilmoittautuminen sähköpostilla:
 marja-liisa.kaakko@centria.fi

(Ilmoittautuminen 11.9.2020 mennessä!)

Centria
 Etelä-Suomen
 ammattikorkeakoulu

Vinnoitmaa
 EU:lta
 2014-2020

European Union

KUVA 1. Centrian Innoviiikon markkinointi opiskelijoille

Innoviiikon pilotointi Centria-ammattikorkeakoulussa: toimeksiantajayrityksen toimeksianto esitellään yrityksen toimesta lyhyesti opiskelijoille, minkä jälkeen opiskelijat etukäteen jaetuisissa ryhmissä alkavat itsenäisesti toteuttamaan toimeksiantoa ja tarvittaessa kysyvät ohjausta tutoropettajilta. Työskentelyaikaa piloteissa on annettu yksi viikko tiistaista tiistaihin. Innoviiikolla opiskelijat pääsevät kokeilemaan yrittäjämäistä toimintatapaa ja tiimityöskentelyä. Opettajien rooli on ohjata tarvittaessa antamalla mitään eksakteja vastauksia.

Innoviiikko on hankkeen aikana pilotoitu ensimmäisellä kierroksella kaikille tarjolla olevana vapaaehtoisena kurssina sekä toisen kerran osana projektihallinnan kurssia. Innoviiikon osallistujat olivat ensimmäisessä pilotissa itse ilmoittautuneet tarjolla olevalle kurssille ja opiskelijoita oli eri koulutusohjelmista. Innoviiikon aikana sovittiin ensimmäisessä tapaamisessa yhdessä tietyt toimintatavat ja tutoropettajien tapaamisajat. Toisessa toteutuksessa opiskelijat tulivat yhdestä koulutusohjelmasta ja toteutus oli osa toista opintojaksoa, joten opiskelijat eivät sinänsä itse ilmoittautuneet kurssille.

Kokemus osoitti, että monialaisuus johtaa yrityksen toimeksiannon näkökulmasta parempaan lopputulokseen. Samoin se, että opiskelijat tulevat opintojaksolle omasta tahdostaan, mikä

selkeästi lisäsi motivaatiota ja paransi töiden lopputuloksia. Toisen toteutuksen aikana opiskelijoille annettiin ensimmäistä kierrosta vapaammat kädet joko käyttää tai olla käyttämättä opettajatutorointia. Selkeästi paremmaksi vaihtoehdoksi yrityksen toimeksiannon näkökulmasta havaittiin, että projektin aikana opettajatutorointi on hyvä toteuttaa ja sopia vähintään kerran työskentelyaikana, jotta voidaan varmistaa työn eteneminen oikeaan suuntaan ja tiimin sitoutuminen tekemään toimeksianto.

Haasteena on ollut saada riittävästi opiskelijoita opintojaksolle. Jatkossa tulee panostaa siihen, että kaikki potentiaaliset opiskelijat ovat tietoisia opintojaksosta riittävän ajoissa. Markkinoinnin tulee myös selkeästi antaa opiskelijalle käsitys siitä, että työ tehdään todelliselle yritykselle oikeaan tarpeeseen, ja opiskelija pääsee näyttämään omaa osaamistaan yritykselle ja mahdollisesti jopa luomaan suhteita tulevaan työpaikkaan.

Pilotteihin osallistuneiden opiskelijoiden antama palaute on ollut positiivista. Ohessa opiskelijoiden antamaa palautetta, josta selkästi käy ilmi, että todelliset oikeat caset ja ongelmanratkaisu kiinnostavat:

- Ryhmä oli hyvin jaettu, eri alojen opiskelijoita samassa ryhmässä.
- Kehitti ja vahvisti tiimityöskentely taitoja
- Kaksin työläs, mutta antoisa siltikin
- Hyvää tiimityöskentely- ja esiintymisharjoitusta
- Todella mielenkiintoinen ja erilainen kurssi, mukava piristys, vaikka välillä tulikin hiki ja toisinaan meni yötöiksikin, niin kuitenkin jäi todella hyvä fiilis
- Plussaa: palautteiden anto, käytännönläheisyys
- Kurssi oli ihanan ja kamalan tiivis. Koko ajan pysyi aiheet mielessä, ja niitä työstettiin joka päivä, ilman että aiheet pääsivät unohtumaan
- Oikea aihe oikealta yritykseltä tekee olon tärkeäksi ja merkitykselliseksi
- Ihan hyvä tuollainen, että eri alojen opiskelijat tekevät yhteistyötä, on erilaista annettavaa tuotokseen
- Oli aivan huippua olla mukana Innoweek 2020 yhtenä osallistujana. Saimme työstää aineistoa oikealle yritykselle, todelliseen yrityselämään.

Jatkossa Innoviikko on tarjolla Centriassa kaksi kertaa vuodessa kahden viikon mittaisena toteutuksena, joka on tarjolla kaikille halukkaille vapaasti valittavana opintojaksona. Tavoitteena on saada monialaisuus toteutumaan opintojaksojen osallistujissa. Opintojaksojen ilmoittautumiset avataan hyvissä ajoin ennen toteutuksia ja markkinoidaan eri koulutusohjelmille, jotta mahdollisimman moni opiskelija on tietoinen tästä mahdollisuudesta päästä haastamaan itseään innovoinnin parissa sekä tutustumaan yrittäjämäiseen toimintatapaan. Opintojaksoille tulee ilmoittautumisen lisäksi tehdä hakemus ja eri koulutusaloilta valitaan toteutukselle opiskelijat hakemusten perusteella. Tällä pyritään saamaan mukaan motivoituneita opiskelijoita, jotka voivat tätä kautta näyttää osaamistaan yritykselle ja toisaalta yritykset saavat ongelmiinsa/haasteisiinsa/antamiinsa tehtäviin parhaan mahdollisen ratkaisuehdotuksen opiskelijoilta.

Oulun ammattikorkeakoulussa Innoweek-tapahtuma järjestetään jatkossa kerran vuodessa opiskelijoille, jotka haluavat luoda ratkaisuja toimeksiantajien heittämiin haasteisiin tiimeissä. Innoweek kestää yhden viikon ja maanantaina opiskelijat kuuntelevat toimeksiantajan esityksen ja haasteen. Viime vuosina toimeksiantajina ovat toimineet mm. Kaleva Media, Talenom Oy, Tiura-Uistin, ravintolat Zivago ja 45 Special. Innoweek on osa yrityksen tuotekehitystä, jossa opiskelijoille heitetään haaste ja tiimit ratkovat haasteita käyttämällä innovointimenetelmiä. Oulun ammattikorkeakoulussa Innoweek järjestetään englanniksi, jotta kansainväliset

opiskelijat voivat ottaa osaa innovointiin. Eri kieli- ja kulttuuritaustasta on todettu olevan arvaamaton hyöty yritysten haasteiden ratkaisemisessa.

Yrittäjyyslinjalta eväitä yrittäjyyteen ja elämään

Reisjärven kristillisen opiston Yrittäjyyslinja yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen toimenpiteenä ja toimintaympäristönä on ainutlaatuinen, koska se tarjoaa mahdollisuuden yrittäjyysopintojen toteuttamiseen sisäoppilaitoksessa. Tällöin varsinaisten yrittäjyysopintojen lisäksi oppimista tapahtuu laajasti internaattipedagogiikan mukaisen opiskelun sekä oppilaitoksessa eletyn ja koetun arjen myötä. Tämän ainutlaatuisen toimintaympäristön vuoksi Yrittäjyyslinja valikoitui myös yhdeksi ToTYK-hankkeen yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistamisen seuranta- ja vaikuttavuustutkimuksen kohteista.

Yrittäjyyslinjan vaikuttavuusarviointit aloitettiin toukokuussa 2019 pääsykoepäivän yhteydessä. ToTYK-hankkeen toimijat haastattelivat 43 Yrittäjyyslinjalle hakenutta henkilöä. Samalla pääsykokeisiin osallistuneet nuoret vastasivat yrittäjyyden intentioita kartoittavaan kyselyyn. Varsinaisen vaikuttavuustutkimuksen kohderyhmän muodosti 15 Yrittäjyyslinjalle opiskelemaan pääsnyttä nuorta. Muut pääsykokeisiin osallistuneet, mutta eivät Yrittäjyyslinjalle valituksi tulleet, muodostivat tutkimuksen verrokkiryhmän.

Pääsykoepäivänä tehdyn aineistonkeruun lisäksi ToTYK-hankkeen toimijat seurasivat Yrittäjyyslinjan opiskelijoiden opintovuotta vierailemalla opistolla. Näiden vierailujen aikana toteutettiin havainnointia sekä kerättiin laadullista tutkimusaineistoa mm. yrittäjyyteen kasvamiseen liittyvien kirjoitelmien muodossa. Yrittäjyyslinjan opiskelijoiden seuranta haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina vuosi yrittäjyyslinjan päättymisen jälkeen.

Vaikuttavuusarviointien perusteella Yrittäjyyslinjalle opiskelemaan valikoitui joukko, jonka yrittäjyyden intentiot olivat jo lähtökohtaisesti korkealla tasolla. Korkeiden intentioiden vuoksi linjan opintojen aikana tapahtuneet yrittäjyyden intentioiden muutokset tai poikkeamat suhteessa verrokkiryhmään eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Sen sijaan laadullisen tutkimusaineiston: havainnoinnin, kirjoitelmien sekä haastattelujen perusteella Yrittäjyyslinjan opintojen merkitys ja vaikuttavuus olivat erittäin suuria. Opiskelijat kuvasivat yrittäjyydestä saamansa kokemuksen ja koko opistovuoden merkitystä vertaamalla sitä johonkin, mitä he *"eivät olleet koskaan ennen kokeneet eivätkä varmaan tule kokemaan"*.

Oman leimansa vaikuttavuustutkimukseen antoi opiston siirtyminen etäopetukseen kesken aineistonkeruun koronapandemian takia. Koronapandemian vaikutuksia opiskelijat kuvasivat pääosin myönteisiksi: oppi *"eri tavalla ottamaan vastuuta omasta tekemisestään"* sekä *"digitaalisten työkalujen käyttämisen ja etätyöskentelyn mahdollisuuksista enemmän kuin koskaan"*. Samalla ainutlaatuisen opistovuoden paikan päällä vietetyn ajan lyhentymisen oli selkeästi pettymys ja opetti mm. *"pettymyksen sietoa ja käsittelemistä"*.

Yrittäjyydestä saadun käytännön kokemuksen ja yhdessä tekemisen rinnalle avointen kysymysten vastauksissa kaivattiin jopa nykyistä enemmän teoretietoa yrittäjyydestä sekä vaikkapa kirjanpidosta. Tämä onkin mielenkiintoinen viesti, joka toistuu useissa muissakin yrittäjyyskasvatuksen aineistoissa ja haastaa yrittäjyyskasvatuksen toimijat. Kuinka tarjoamme yrittäjyydestä innostuneille ja sitä jossakin muodossa kokeilleille nuorille napakoita täsmäkoulutusten paketteja esimerkiksi taloustaitoihin liittyen. Täsmäkoulutuksilla voidaan edistää yrittäjyyttä kokeilleiden tai siitä muuten innostuneiden nuorten varsinaiseksi yrittäjäksi ryhtymistä jo opiskeluaikana sekä myöhemmin tulevaisuudessa.

STEAM toteuttaa strategiaa

ToTyk-hankkeen käytännön tavoitteena oli tutkia, kokeilla ja kehittää toimivia käytänteitä edellisen hankkeen aikana syntyneitä Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen strategia- ja toimintasuunnitelmaa tulkiten. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opettajankoulutuksessa sopiva käytännön toteutus löytyi STEAM-aihepiiristä. Aihepiirin läpileikkaavana ajatuksena on työelämäläheisyys ja tulevaisuuden työelämän vaatimukset. Strategian pohjalta (minunpolkuni.fi) löytyy monia hyvä lähtökohtia näihin ajatuksiin työelämätaidoista, jonka osana on yrittäjyyskasvatus.

STEAM-sivuaineen synnyttämisessä koottiin useita eri alojen asiantuntijoita yhteen miettimään kokonaisuutta Science Markers -työnimellä. Sivuaineen ajatuksena oli yhteissuunnittelun kautta luoda kokonaisuus, johon jokainen asiantuntija tuo oman näkökulmansa. Haettiin yhteisymmärrystä, millainen on itse kunkin käsitys aihepiiristä ja miten ne voisivat nivoutua yhteen.

STEAM koostuu seuraavista kirjaimista: **Science** sisältää luonnontieteen, fysiikan, kemian ja matematiikan osaamista ja sisältöjä, **Technology** ja **Engineering** -sisältöihin osaamista kerätään käsityöistä, tieto- ja viestintäteknikasta, teknologia- ja yrittäjyyskasvatuksesta sekä niihin näihin kiinteästi liittyvästä tuotesuunnittelusta. **Arts** muodostuu visuaalisesta puolesta, joten se sisältyi käytännössä lähes kaikkiin sisältöihin luontevasti. Monesti maailmalla kokonaisuudesta puhutaan ilman A:ta (STEM). Viimeinen kirjain **Math** sisältää matemaattiset aineet.

Moninainen suunnitteluprosessi vaati paljon palavereita niin kuin kehittämistehtävät yleensä. Kokonaisuus rakentui loppujen lopuksi neljästä osasta. Johdatus STEAMiin (5 op), Tuotesuunnittelu ja digitaalisuus (5 op), Kokeellista luonnontiedettä (5 op) ja STEAM-työpajat (10 op). Laadittu kokonaisuus oli ensimmäinen aihepiirin sivuaine suomalaisessa opettajankoulutuksessa. Jos katsotaan peruskoulun opetussuunnitelmaa, nämä aineet käsittävät noin kolmanneksen kaikesta opetuksesta. Peruskoulun alemmilla luokilla mm. oppiaineet äidinkieli, matematiikka, ympäristöoppi, fysiikka ja kemia, biologia, käsityö ja kuvataide ovat pääasiallisesti toteuttamassa STEAM-sisältöjä.

Opintojakson lopussa talven aikana opittua tiivistettiin messupäivään. Suunnitteluvaiheessa mietittiin messupäivän sisältöä ja löydettiin neljä haastetta, jotka STEAM-opetuksen aloittaminen voisi kohdata. Neljässä työpajassa esiteltiin ratkaisuja näihin haasteisiin ja samalla vastausta, miten STEAM-aihepiiri voisi levittäytyä laajempaan käyttöön.

Ensimmäisessä työpajassa esiteltiin, miten päästä alkuun – STEAMia kaikille, matalan kynnyksen työpaja. Koska aihepiiriä ei ole ollut opettajien koulutuksessa, sen aloittaminen on usein haastavaa. Ajatusmallin ja sisällön tulkintaa helpottaa, jos siihen on tehty helppoja innostavia aloitustehtäviä. Opiskelijat olivat tiivistäneet oppimaansa opetussuunnitelmasta johdettuihin tehtäviin päiväkodista peruskoulun alemmille luokille. On myös nähtävä haasteena, ettei kaikilla ole sitä välineistöä, jota STEAM-opetukseen usein liitetään. Työpajassa huomattiin, miten ilman teknistä välineistöäkin pääsee alkuun.

Toinen haaste oli: kuinka luoda rohkaiseva ja innostava ilmapiiri. Siinä tutustuttiin materiaaleihin, joilla on mahdollista kannustaa kokeilemaan ja luomaan. STEAM työtapana on usein omakohtaista tekemistä tai ryhmässä tekemistä ja tutkimista. Innostavaa oppimista voi luoda luomalla materiaaleista mielekkäitä ja kiehtovia. Se myös auttaa aihepiirin aloituksessa, jos tekemisestä jää oikeanlainen tunnelma.

Kolmantena haasteena oli tulevaisuuden työelämätaidot. Siihen liittyy monia ulottuvuuksia riippumatta siitä, onko henkilö hakeutumassa palkansaajaksi vai yrittäjäksi. Tarvitaan ammattitaitoa, erilaisia ei-ammattillisia taitoja, henkilökohtaisia ja ryhmätyötaitoja sekä tietämystä työelämän toimintaperiaatteista. Tulevaisuuteen liittyy epävarmuutta, sillä työelämä muuttuu vauhdikkaasti. Silti on nähtävissä asioita, joita tarvitaan normaalin ammattitaidon lisäksi. Näitä asioita on määritelty monessa foorumissa ja tärkeintä on seurata ja oppia niistä. Ei-ammattillisista taidoista voisi nostaa esiin oman talouden hallintataidon (talousosaaminen), joka luo pohjaa ihan tavalliselle onnelliselle elämälle ja ymmärrykselle, kuinka yritykset toimivat.

Neljännestä työpajasta syntyi yhden koulun koulutuspäivä, jossa suunniteltiin STEAM-polun käyttöä eri luokka-asteilla. Suunnitelma ja käytännön toteutus kuinka eri aineissa ja eri vuosiluokilla voisi STEAM näkyä koulun arjessa opetussuunnitelmaan pohjautuen. Suunnitelman laatiminen auttaa koulua toteuttamaan johdonmukaisesti osaamisen kartuttamista ja pidempiaikaisia projekteja eri vuosiluokille.

*TAULUKKO 1. STEAM -sivuaine toteuttaa mainiosti alla olevia strategian tavoitteita alakoulu-
laisen ja yliopisto-opiskelijan näkökulmasta.*

Peruskoulu 0-6 lk.	Yliopisto:
1. Tuetaan oppilaan omien vahvuuksien löytämistä myönteisen ja kannustavan arvioinnin keinoin.	1. Opiskelijoita, tutkijoita ja henkilöstöä aktivoidaan oman yrittäjyyspotentiaalinsa tunnistamiseen ja kannustetaan aktiiviseen toimijuuteen globaalien ja paikallisten muutosten synnyttämiseksi.
2. Harjoitellaan erilaisia työelämätaitoja ryhmissä työskennellen. Oppilaat arvioivat omaa toimintaansa ja ryhmän työskentelyä.	2. Yrittäjämäiseen toimintaan kasvamista tuetaan valmentamalla yksilöiden itsetuntemuksen, itseilmaisun, näkökulmien avartamisen, vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen taitoja.
4. Vahvistetaan oppilaan ymmärrystä talouden merkityksestä oman talouden ja yhteiskunnan näkökulmasta.	3. Liiketoiminnan ja talouden mahdollisuuksien, periaatteiden ja käytänteiden tiedollisten ja taidollisten valmiuksien rakentamiseen tarjotaan kansainvälisesti korkeatasoinen sisältö.
5. Mahdollistetaan oppilaiden omaehtoinen toiminta koululla esim. tapahtumien järjestämisessä.	4. Yrittäjyyden urapolku ja työelämäyhteistyö ovat luonteva osa kaikkien yliopiston tutkinto-ohjelmien opintokokonaisuuksia ja sisältyvät kiinteänä osana koulutuskokonaisuuksiin. Toiminnan kumppanit löytyvät paikallisista, kansallisista ja kansainvälisistä verkostoista.
6. Kehitetään oppilaiden laaja-alaista osaamista pitkäkestoisten, monialaisten oppimiskokonaisuuksien avulla.	

6. TOTYK-HANKE: PÄÄTELMIÄ JA OPITTUA

Kaija Arhio & Leena Eskola

Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen eteni eri kouluasteilla työpajojen, koulutusten ja muun yhteisen tekemisen kautta. Tietoisuus yrittäjyyskasvatuksesta sekä yrittäjyydestä työllistymisen mahdollisuutena lisääntyi sekä opetushenkilöstön että opiskelijoiden keskuudessa. Yhteisillä tapahtumilla ja toimenpiteillä lisättiin alueen toimijoiden tietoisuutta toisistaan ja parannettiin luontevan yhteistyön edellytyksiä myös jatkossa. Oppilaitoskohtaisten tapahtumien ja toimenpiteiden myötä rakennettiin kaikki kouluasteet kattavaa yrittäjyyskasvatuksen eheää polkua.

Hankkeen aikana luotiin uusia käytänteitä alueelliseen tki- ja yritys yhteistyömalleihin ja tätä toimintaa jatketaan. Tiimiohjaajuuksien uudet käytännöt näkyvät: enemmän opintoja toteutetaan tiimiohjaajuuksien pohjalta. Samoin koulutusalojen välinen yhteistyö on tiivistynyt: eri alojen yrittäjyysopintoja toteutetaan yhdessä.

Koronavuosi 2020 aiheutti hankkeen käytännön toteutukselle haasteita, joihin ei ennakolta osattu varautua. Paikan päällä toteutuvaksi suunniteltuja koulutuksia ja tapahtumia muutettiin hyvin lyhyellä varoitusaikalla virtuaalisiksi. Tämä vauhditti yrittäjyyskasvatuksen digiloikkaa merkittävä tavalla ja synnytti tarpeen kerätä tulevaisuudessa opetushenkilöstön käyttöön testattuja, toimiviksi osoittautuneita malleja opetuksen etätoteutuksiin. Tämä työskentely käynnistyykin TOTYK-hankkeen jälkeen Väkevä-hankkeessa.

Monet hankkeen yhteydessä pilotoiduista alueen toimijoiden yhteisistä tapahtumista ja toimintamuodoista tulevat jatkumaan ja niitä kehitetään edelleen. Kesäyrittäjyystoiminta maakunnan eteläosassa on jäämässä pysyväksi toiminnaksi. Opettajankoulutuksen STEAM-sivuaineen kautta opettajat pystyvät kehittämään toimintamalleja, joilla vaikutetaan tulevaisuuden lapsiin ja nuoriin.

Strategian toiminnallistaminen on jatkuva prosessi, joka vaatii sinnikkyyttä ja jatkuvuutta, jotta toimenpiteet saadaan jalkautettua kiinteäksi ja luontevaksi osaksi jokaisen oppilaitoksen toimintaa kaikilla kouluasteilla. Menestyksellisen ja merkittäviä tuloksia saavuttaneen hankkeen toimenpiteistä huolimatta (tai juuri niiden takia) työtä oppilaitoksissa riittää myös tulevaisuudessa. Strategian sisältöjen ja toimenpiteiden tulee olla dynaamisia ja elää nopeasti muuttuvan toimintaympäristön mukana.

Resurssien turvaaminen

Hankkeen aikana havaittiin, miten tärkeää on varata tarpeeksi aikaa yrittäjyyskasvatukseen. Tämä tuli esille osallistujien palautteissakin, jossa toivottiin myös lisää koulutusta teemaan. Oppilaitosten arjessa opetushenkilöstö sekä muut toimijat ovat usein kiireisiä ja ajan irrottaminen ”ylimääräiseksi” mielletylle sisällölle ei ole aina helppoa. Kehittämishetkinä onkin kiinnitettävä huomiota riittävään resurssointiin. Tärkeäksi katsottavan painopistealueen toimintaan ja sen kehittämiseen on osoitettava myös resursseja. Tässä oleellista on johdon tuki ja sitoutuminen.

Hanketoimijoiden keskuudessa pohdittiinkin, että tulisi laatia suositukset koulutusorganisaatioille tarpeellisten resurssien varaamisesta yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseksi. Yrittäjyyskasvatuksen strategian toimenpiteiden toteutuminen edellyttää koko maakunnan koulutusorganisaatioiden todellista sitoutumista. Sitoutumisen tulee näkyä varaamalla tähän työhön tarvittava

resurssi opettajille. Käytännössä tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi YES:n tutoropettajakoulutukseen osallistumisen mahdollistamista (noin 20 työpäivää) sekä yrittäjyyskasvatuksen vastuuopettajille alasta riippuen 10-20 % resurssia työajasta.

Yhdessä olemme enemmän

Pohjois-Pohjanmaan alueen yrittäjyyskasvatuksen strategian laatiminen oli erinomainen osoitus alueen laajasta sitoutumisesta yhteisten tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumiseksi. ToTYK-hanke vei kokonaisuutta merkittäväällä tavalla eteenpäin koko alueen laajuisesti. Nopean toimintaympäristön murroksen seurauksena hankkeen loppuvaiheissa esille nousi joitakin päivitystarpeita strategian sisältöihin liittyen. Näiden seurauksena haettiin rahoitusta uudelle hankkeelle, jossa kestävä kehitys, kansainvälisyys ja digitalisaatio tuodaan osaksi yrittäjyyskasvatuksen tavoitteita. Samalla varmistetaan yrittäjyyskasvatuksen strategiatyön jatkuvuus alueella.

KIRJOITTAJAT

Kaija Arhio, KTT, TkL, yliopettaja, Centria-ammattikorkeakoulu. Kaija toimii Ylivieskan kampuksella opetus- ja kehittämistehtävissä. Kaija on ollut mukana maakunnan yrittäjyyskasvatuksen edistämistoimissa ja hänellä on pitkä kokemus yrittäjämäisten pedagogisten menetelmien soveltamisesta.

Leena Eskola toimii projektipäällikkönä Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin Mikroyrittäjyyskeskus MicroENTREn hankkeissa vastuualueenaan maakunnallinen yrittäjyyskasvatus ja sen tutkimuksen edistäminen. Hän toimii myös valtakunnallisen yrittäjyyskasvatus YES:n alueellisena koordinaattorina.

Jouni Hintikka, KM, projektitutkija. Oulun yliopisto / Kerttu Saalasti Instituutti, MicroENTRE tutkimusryhmä. Jouni toimii projektitutkijana useissa yrittäjyyskasvatuksen hankkeissa. Hänen tutkimuksensa fokusalueita ovat yrittäjyyden intentiot ja yrittäjyyteen kasvaminen sekä yrittäjämielen rakentuminen. Lisäksi tutkimushankkeissa edistetään yrittäjyyden ilmapiiriä ja yrittävän kulttuurin rakentumista.

Tomi Huhtamäki, OAMK/ Liiketalous. Yrittäjyyden lehtori ja Terwa-akatemi-an valmentaja. Tomi tunnetaan käytännönläheisenä kouluttajana, innostavana valmentajana ja asiantuntevana konsulttina. Tomi on toiminut yli 20 vuotta erilaisissa asiantuntija-, projektinjohto- ja esimiestehtävissä niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla, ja kouluttanut ja valmentanut tuhansia yrittäjiä, johtajia, esimiehiä ja opiskelijoita erityisosaamisalueinaan johtajien, yrittäjien ja urheilijoiden valmentaminen (coaching) kohti huippusuorituskykyä sekä (työ)hyvinvointia.

Marja-Liisa Kaakko, KTM, Centria-ammattikorkeakoulu. Marja-Liisa toimii Ylivieskan kampuksella opetus- ja kehittämistehtävissä. Marja-Liisa on ollut mukana maakunnan yrittäjyyskasvatuksen yrittäjyyskasvatushankkeissa ja hänellä on pitkä kokemus opiskelijayrittäjyyteen liittyvän opetuksen ja toimintamallien kehittämisestä.

Jouni Kaksonen, projektipäällikkö, OSAO. Jouni toimi OSAOlla Oulussa Palvelut-yksikössä yrittäjyyskasvatusympäristön ja -koulutuksen kehittämistehtävissä. Hänellä on pitkä kokemus yrittämisestä ja yrittäjyyden kouluttamisesta.

Ulla Mäntykangas, lehtori, OAMK, Amok, KtaO, tradenomi (YAMK), liiketoimintaosaaminen. Ulla toimii opettajakorkeakoulun täydennyskoulutus- ja kehittämispalveluissa mm. positiivisen johtamisosaamisen, yrittäjyyden, laadun ja tulevaisuusosaamisen asiantuntijatehtävissä. Pitkä kokemus ammatilliselta toiselta asteelta sekä opetushenkilöstön osaamisen kehittämistehtävistä. Innokkaan uteliaana tarttumaan uuteen, joten mottona: ”Ei sitä aamulla aloittaessaan tiedä mihin kaikkeen sitä päivän aikana pystyy” (suom. sananlasku).

Ulla Parviainen, KM, rehtori, Kuusamo. Ulla toimii Rukan yhtenäisen peruskoulun rehtorina. Rukan koulua voidaan pitää edelläkävijä yrittäjyyden edistämistoimissa Koillismaalla. Rukan koululla on ollut aktiivinen yrityskummitoiminta Rukakeskus Oy:n kanssa jo yli 30 vuotta. Vuotuinen Joululintu- musiikinäytelmä on hyvä esimerkki oppilaiden, heidän vanhempiensa ja kylän yritysten kanssa toteutetusta yrittäjämäistä asennetta kuvaavasta yhteistyöstä Rukalla.

Anu Rautio, estenomi (YAMK), AMO, lehtori, koulutuskeskus Brahe. Anu vastaa hius- ja kauneudenhoitoalan opetuksesta koulutuskeskus Brahessa. Yrittäjyysopettaja Anulla on omaa yritystaustaa yli 20 vuotta ja hän on määrätietoisesti kehittänyt yrittäjyyden pedagogiikkaa Brahessa.

Niina Sarja, kauneudenhoitoalan yrittäjä. Hius- ja kauneudenhoitoalan tuntiopettaja, Koulutuskeskus JEDU. Niinalla on yli 16 vuotta kokemusta kauneudenhoitoalan yrittäjänä ja tämä käytännön kokemus yrittäjyydestä heijastuu opetuksessa ja ohjauksessa sekä kehittämistyössä.

Juha-Matti Turpeinen, KM, yliopisto-opettaja, Oulun yliopisto. Juha-Matti toimii peruskoulun opettajien opettajankouluttajana aihealueinaan tekninen työ ja yrittäjyyskasvatus. Juha-Matti on ollut monessa mukana kehittämässä yrittäjyyskasvatusta Suomessa.

Merja Vanha-aho, KTM, Centria-ammattikorkeakoulu. Merja toimii Centria-ammattikorkeakoulussa opetus- ja kehittämistehtävissä. Hänellä on omaa yrittäjyystaustaa kahdeksan vuotta.

**NÄKÖKULMIA YRITTÄJYYSKASVATUKSEN
EDISTYMISEEN – YRITTÄJYYSKASVATUKSEN
STRATEGIAN TOIMINNALLISTAMINEN
POHJOIS-POHJANMAALLA 1.5.2018 - 30.4.2021**

Tähän julkaisuun on koottu Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen (ToTYk)-hankkeen aikana tehtyjä toimenpiteitä ja tuloksia Pohjois-Pohjanmaalla. Hankkeen ydintavoitteeksi oli kirjattu tavoitteellisempaa ja täsmällisempää strategian jalkauttamista, rohkeita kokeiluja. Tämä piti sisällään monipuolisen kattauksen erilaisia käytännön toimia ja kokeiluja.

Tässä julkaisussa tuodaan esiin hankkeen tuloksia ja niistä saatuja kokemuksia. Artikkelit eivät ole tieteellisiä julkaisuja vaan ennen kaikkea käytännön kuvauksia tavoitteena inspiroida koulutusorganisaatioita yrittäjyyskasvatuksen edistämistoimissaan. Julkaisu luo ajankohtaisen ja mielenkiintoisen katsauksen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen eri kouluasteilla.

Centria. Raportteja ja selvityksiä 2342-933X, Nro 48

ISBN 978-952-7173-57-2

ISSN 2342-933X

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto